ಟಿ. ಶಂಭುಲಿಂಗಪ್ಪ

ತರೀಕೆರೆಯ ಹೊಸ ಶಾಸನಗಳು

ನನ್ನ ಇತ್ತೀಚಿನ ಎಂದರೆ ಕಳೆದ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಫಲದಿಂದಾಗಿ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ತರೀಕೆರೆ ತಾಲೂಕೊಂದರಲ್ಲಿಯೇ 20 ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳು, 5 ತಾಮ್ರ ಶಾಸನಗಳು 8 ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು 2 ಮಾಸ್ತಿ ಗಲ್ಲುಗಳು ಒಂದು ಗುಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಯ್ಯಂಗಳ ವಿಗ್ರಹ - ಇವು ಹೊಸದಾಗಿ ಉಪಲಬ್ದವಾಗಿವೆ. ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ ರವರು ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 91 ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಸಂಶೋಧಿಸಿ ಎ.ಕ. ಸಂಪುಟ 6ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ನನಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಶಾಸನಗಳು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ನಾಡು - ನುಡಿಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಶಾಸನಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಸಹೃದಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯ ಪಡಿಸುವುದೇ ನನ್ನೀ ಪ್ರಬಂಧದ ಉದ್ದೇಶ.

ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಬಹುತೇಕ ಶಾಸನಗಳು ದತ್ತಿ ಶಾಸನಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಹಾದಿಕೆರೆ, ಇಟ್ಟಿಗೆ, ನಾಗಮಂಗಲ, ಅಜ್ಜಂಪುರ, ಕುಡ್ಲೂರು, ಕಾಟಿಗನೆರೆ, ಸೊಕ್ಕೆ ಈ ಗ್ರಾಮಗಳು ನನಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಸನ ಪ್ರದೇಶಗಳು, ದೊರೆತ ಹೊಸ ಶಾಸನಗಳ ಮೂಲಕ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳು ಗೋಚರಿಸಿದ್ದು ಅವು ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಸಹಾಯಕವೆನಿಸುವಂತಹಗಳು.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಉಪಲಬ್ಧ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ನಾಳ್ಪ್ರಭುಗಳ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ. ನಾಡಿನ ಪ್ರಭುಗಳೇ ನಾಳ್ಪ್ರಭುಗಳು; ಅವರು ಪರಾಕ್ರಮ, ಸತ್ಯಸಂಧತೆ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ನಾಡಿನ ಜನರ ಶ್ರೇಯೋಭಿಲಾಷೆಗಾಗಿ ನಾಡನ್ನು ಆಳಿದವರು ಇವರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ. ಹಾದಿಕೆರೆ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಾಸನವೊಂದು ನಾಳ್ಪ್ರಭುಗಳ ಏಳೆಂಟು ತಲೆಮಾರುಗಳ ವಂಶವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.. ಅದರ ಕಾಲ ಶಾ.ಶ 1105 ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1183, ಹಿರಿಯ ಬೊಮ್ಮೆಗೌಡ, ಅವನ ಮಗ ಕೇತೆಗೌಡ, ಅವನ ಮಗ ಮಾಳಗೌಡ, ಅವನ ಮಗ ಕಿರಿಯ ಕೇತಗೌಡ, ಅವರ ಮಕ್ಕಳು ನಾಗಗೌಡ, ಮಾಕಗೌಡ. ಹೀಗೆ ಕೊನೆಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ನಾಗಗೌಡ ಮತ್ತು ಮಾಕಗೌಡರು ಸಹೋದರರು. ಅವರು "ಪರನಾರಿ ಸಹೋದರರು ಬಲು ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಸರಣಾಗತ ವಜ್ರ ಪಂಜರರುಂ ಮಲೆವರ್ಗೆ ಕುಠಾರರು ಸತ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮರುಂ ಚಲದಂಕ ರಾಮರ ಗೋತ್ರಾ. ವಾತಾರರು ಧರ್ಮ ಪ್ರತಿ ಪಾಳುರುಂ". ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಬಿರುದಾಂಕಿತರು ಇವರು.

ತಮ್ಮ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಲಯವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಕುಲದೀಪಕರಪ್ಪ ಸೂರ್ಯಭರಣ ಪಂಡಿತ ದೇವರ ಕಾಲಂ ಕರ್ಚಿ ಧಾರಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ನಾಳ್ಪ್ರಭುಗಳ ಸಮಗ್ರ ಇತಿಹಾಸ ಇಂಥ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ರಾಜ, ಮಹಾರಾಜರುಗಳು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಾಡಿನ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಈ ನಾಳ್ಪ್ರಭುಗಳು ಒಂದು ನಾಡಿಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖರು ಕೂಡ. ನಾಳ್ಪ್ರಭುಗಳ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೆಲಸವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲು ವಿಷಾದಿಸುತ್ತೇನೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇತ್ತ ಗಮನ ಹರಿಸಿ ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಈಗ ತುಂಬ ಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಲಕುಲೀಶ ಶೈವ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾಳಮುಖ ಆಚಾರ್ಯರ ಪರಿಚಯ ಉಪಲಬ್ಧ ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಶಾಸನವೊಂದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಅಂತೆಯೇ ಹಾದಿಕೆರೆ ಮತ್ತು ಕಾಟಿಗನೆರೆ ಶಾಸನಗಳು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಶ್ರೀ ರುದ್ರಶಕ್ತಿ ದೇವರು, ಸಕರಾಶಿ ಪಂಡಿತರು, ಸೂರ್ಯಾಭರಣಪಂಡಿತ, ಅನಂತ ಶಕ್ತಿ ದೇವರು, ಕಲ್ಯಾಣ ಶಕ್ತಿ ಧೇವರು ಈ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅವರ ಕಾಲ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಇವು ಪ್ರಮುಖವಾದುವು. ಅಲ್ಲದ ಸ್ಥಾನಿಕ ಆಚಾರ್ಯರುಗಳಾದ ಇವರು ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕೂಡ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹಾದಿಕೆರೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದವನು (ಸ) ಶಂಭಶಕ್ತಿ ಪಂಡಿತ, 'ಶಕ್ತಿ', 'ಪಂಡಿತ' ಹಾಗೂ

'ದೇವರು' – ಶೈವ ಪಂಥದ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಇರುವ ಬಿರುದುಗಳಾಗಿರಬೇಕು.

ಉಪಲಬ್ಧ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಪೂರ್ವವಾದುದು ಮತ್ತು ಅಸಂಪೂರ್ಣವಾದುದು ಸೊಕ್ಕೆಯು ಶಾಸನ. ಸೊಕ್ಕೆ ಎಂಬುದು ತರೀಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತರೀಕೆರೆ – ಅಜ್ಜಂಪುರದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹಿಂದೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಪುರವಾಗಿತ್ತು. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಅಮೃತಾಪುರ ಮತ್ತು ಬಗ್ಗವಳ್ಳಿಗಳು ಈ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ತೀರ ಹತ್ತಿರವಾಗಿವೆ. ಸೊಕ್ಕೆಪುರದ ವರ್ಣನೆ ಶಾಸನದ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಅದು ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಮಗನಾದ ನರಸಿಂಹ ನೃಪಾಲನ ಕಾಲದ್ದು. ಸೊಕ್ಕೆಯಾ ಪುರದ ವರ್ಣನೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ತಟ್ಟನೆ ಶಾಸನ ನಿಂತುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಶಾಸನವನ್ನು ಕೊರೆಯಲಾಗಿಲ್ಲ. ಕಂದ ಹಾಗೂ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆ ಸೊಗಸಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ. ಗದ್ಯ ಪದ್ಯ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಲು ಸುಂದರ. ಉದಾ: ಒಂದೆರಡು ವ್ಯಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

"ಭೂಲಲನೆಗೆ ಚಾರು ಕುಂತಳದವೋಲ್ ಪಿರಿದೊಪ್ಪ ಗಂಗವಾಡಿ ಕುಂತಗಳದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬಹುಧಾನ್ಯರ್ ಧನ ಸರೇನ್ವಿತರು ನಿರಂತರಂ" – ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಪುರದ ನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅಂಥ ಕುಂತಳ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುಂತಳದ ಕೀರ್ತಿ ಪೆರ್ಮೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂತೆ" ಶ್ರೀ ಕೀರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಕಾಂತೋ ಕಾಂತನಮಳ ಚಾರು ಚರಿತಂ, ಶ್ರೀ ಕಾಂತೋ ಕಾಂತ ಜಯ ಶ್ರೀ ಕಾಂತೋ ಕಾಂತನ್ ಆಳ್ವನ್ ಉದಾಯಾದಿತ್ಯನ್" ಅಲ್ಲಿ (ಸೊಕ್ಕೆಯಾ ಮರ) ಪೂತ ಪೊಸ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕಬ್ಬಿನ ತೋಂಟ ಪೋರಕಂಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಜೋತು ಬಿದ್ದ ರಸಮಾದುಫಲಂಗಳು ಬಹುತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತ ತೆಂಗು ಕೌಂಗು – ಹೀಗೆ ಚಲುವ ನಾಡು ಧರಿತ್ರಿಗೆ ಸೊಕ್ಕೆಯಾ ಪುರಂ ರಂಜಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಚದುರರು. ಸುಭಟರು, ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಪದ ಪಡೆದು ನಿಂತ ವಿಪ್ರಕುಲಜರು, ವಣಿಜಿಗರು, ಪ್ರೈಸ್ತರು – ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಚೆಲ್ವನಾದದು, ಸೊಕ್ಕೆಯಾಪುರಂ, ಸಂಪದದ ಮೊಡಗಳಿಂದ ತರುಣಿ ಜನ ಸಂದೋಹದಿಂದ ಸೊಕ್ಕೆಯಾಪುರವು ರಂಜಿಸಿತಂತೆ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವರ್ಷವಾಗಲಿ ನಾಳ್ಗಭುವಿನ ಹೆಸರಾಗಲಿ ಎಲ್ಲೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಲ್ಲ, ಪುರದ ವರ್ಣನೆ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತರೀಕೆರೆಯ ಶಾಸನಗಳ ಪೈಕಿ ಇದೊಂದು ಅಪೂರ್ವ ಶಾಸನವೇ ಸರಿ! ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸಿಡವನು ಓರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾಗಿರಬೇಕು!

ಇಲ್ಲಿಯವರೆವಿಗೂ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉಪಲಬ್ಧ ಶಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಶೃಂಗೇರಿಯ ಕಿಗ್ಗ ಶಾಸನವೇ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದು ಚಿಕ್ಕ ಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ದರ್ಶನ ಎಂಬ ಕೃತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ನನಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಸನಗಳ ಪೈಕಿ ತರೀಕೆರೆಯ ನಾಗಮಂಗಲ ಶಾಸನವೇ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದು ಲಿಪಿಯ ಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ತರೀಕೆರೆ 5 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ಊರು. ಅಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ವರ್ಷ 1 ಶಾಸನ ಹಾಗೂ 4 ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದೊರೆತವು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆವಿಗೂ ಅವು ಭೂಗತವಾಗಿದ್ದವು. ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಬಸವೇಗೌಡನೆಂಬುವನ ವೀರಗಲ್ಲು. ಅಲ್ಲಿಯ ಅಕ್ಷರಗಳು ದುಂಡಾಗಿವೆ. ಯಾವುದೇ ಅಕ್ಷರಗಳು ತ್ರುಟಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಸುಲಭವಾಗಿ ಓದಬಹುದು. ವೀರಗಲ್ಲು 3 ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು 4' ಉದ್ದ 3' ಅಗಲವಿದ್ದು ಕೆಂಪುಗಲ್ಲಿನ ಮೃದು ಕಲ್ಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 18 ಸಾಲುಗಳಿವೆ.

ಶಕ ವರ್ಷ 1094 ರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಸವನಗೌಡನೆಂಬ ವೀರನೊಬ್ಬನು ಊರಳಿವಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ (ಯಾವ ಸ್ವಾಮಿ ಎಂದು ಲಿಖಿತವಾಗಿಲ್ಲ) ಶತ್ರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡಿ ಅವರನ್ನಿರಿದು ತಾನು ಸುರಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಶ್ರೇಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಬೀರಗೌಡ ಮತ್ತು ಬಲ್ಲಯನೆಂಬುವರು ಅಲ್ಲಿಯ ಜೋತಿಷ್ಯದ ದೇವಂಣನೆಂಬುವವನಿಗೆ ಹೊಲ ಗದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದತ್ತಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಸವನಗೌಡನೆಂಬ ವೀರನೊಬ್ಬನ ಹೆಸರು ಕರ್ನಾಟಕ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನೂತನವಾಗಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದಂತಾಗಿದೆ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ 'ಊರಳಿವು', 'ನೀರೊಳಗೋಡು', 'ಪೆಣ್ಣುಡೆಯುರ್ಚುವುದು' 'ಪುತ್ತನೇರುವುದು', 'ಶಿವಲಿಂಗವ ಅಪ್ಪುವುದು' – ಇವು ಶತ್ರುಗಳು ಶರಣಾಗತರಾಗುವ ಸಂಕೇತಗಳು. ಇಂಥ ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದು. (ಹೀಗೆಂದು ಡಾ॥ ಎಂ. ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿಯವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡು

ತ್ತಾರೆ. ನೋಡಿ ರನ್ನನ 'ಗದಾಯುದ್ಧ' 2ನೇಯ ಆಶ್ವಾಸ 24ನೆಯ ಪದ್ಯ)

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವೀರರ ಶೌರ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮಗಳು ಇಂಥ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ಗೊಂಡಿರುವುದು ಶ್ಲಾಘನೀಯ; ವೀರನೊಬ್ಬ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತರೆ ಅವನ ಹೆಸರು ಚಿರಸ್ಥಾಯಿ; ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಒಂದು ವೇಳೆ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಬದುಕಿ ಬಂದರೆ ಅವನಿಗ ರಾಜ ಮಾನ್ಯ. ಇದು ಅಂದಿನ ವೀರರ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಎಂಬ ಸ್ಥಳನಾಮ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಇಟ್ಟಿಗೆ', 'ಇಟ್ಟಗಿ', 'ಇಟ್ಟಗೆ' – ಈ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿ, ರಾಯ ಚೂರು, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಾಸನಗ ಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಈ ಮೂರು ಹೆಸರುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿವೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸರಿ? ವಿದ್ವಾಂಸರು ಯೋಚಿಸಬೇಕು. ಅಂತೆ ಬಸವ। ಬಸವೇಗೌಡ। ಬಸವದಂಡೇಶ। ಬಸವ ತ್ರಿನೇತ್ರ – ಈ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸೂಚಿನಾಮಗಳು ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ವಾದವುಗಳೆಂದು ಈ ಶಾಸನದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಬ ರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದೇತಾನೆ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯಾ ಗುತ್ತಿದ್ದುದು, ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಮಕಾಲೀನ ಶಿವ ಶರಣರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಇಂಥ ವೀರಗಲ್ಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಕಲ್ಯಾಣದ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಿಡಿ ಇಲ್ಲಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೂ ಕಾರಿರುವುದು ಇಂಥ ವೀರಗ ಲ್ಲುಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ ಎಂಬಂತೆ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿತ್ತಿದೆ.

ತರೀಕೆರೆಗೆ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 20 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಕುಡ್ಲೂರು ಎಂಬುದೊಂದು ಗ್ರಾಮ ಅದರ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅನತಿ ದೂರದ ಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ. ಆ ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ 40" ಉದ್ದ 9" ಅಗಲದ ಕಂಭ ಶಾಸನವೊಂದು ದೊರೆತಿದೆ. ಲಿಪಿ ಪೂರ್ಣ ಹೋಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷೆಯ ಲಿಪಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಶಾಸನವು ಕಪ್ಪುಗಲ್ಲಿನದು. ಮೇಲ್ಭಾಗವು ಅಷ್ಟ–ಕೃತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕಮಲದ ದಳಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸನ ಪೂರ್ಣ ಹಾಳಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಅದು ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಕಾಲದ್ದಾಗಿರಬೇಕು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬರಹವಿಲ್ಲದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ವೀರಗಲ್ಲು ದೊರೆತಿದೆ. ಅದು ಕೇವಲ 20" ಉದ್ದ 81/2" ಅಗಲ ವಿದ್ದು ಅಪೂರ್ವವಾದದ್ದು. ಚಿಕ್ಕಸೈಜಿನ ಈ ವೀರಗಲ್ಲಿ ನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳ ರಚನೆ ಇದೆ. ಒಂದನೆಯ ಪಟ್ಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈರ್ವರು ಯೋಧರು ಹೋರಾಡುವ ಚಿತ್ರವಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ಪಟ್ಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಸ್ವರ್ಗದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

ಅಜ್ಜಂಪುರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ 5 ತಾಮ್ರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಾಸನ ಎರಡನೆಯ ಬಲ್ಲಾಳನ ಕಾಲದ್ದು(?) ಮುಮ್ಮಡಿ ದಳವಾಯಿ ರಂಗರಾವುತನೆಂಬ ವೀರನೊಬ್ಬ ಬಾರಕೂರ ಯುದ್ಧವೊಂದರಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದುಬಂದುದರ ನಿಮಿತ್ತ ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಬಲ್ಲಾಳನು ಅವನ ಇಚ್ಚೆಯಂತೆ ಬಂದು ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಗುಡ್ಡದಳ್ಳಿ ಸಮೀಪ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಉಂಬಳಿಯಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರು ತ್ತಾನೆ. ಆ ಹಳ್ಳಿಗಳಾದ (1) ಗುಡ್ಡದಹಳ್ಳಿ (2) ಹುಲೆಹಳ್ಳಿ (3) ಹೆಗಡಿ ಹಳ್ಳಿ (4) ಭೂತನ ಹಳ್ಳಿ, ಅವು ಈಗಲೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು ಹಿಂದೆ "ಅಸಂದಿ - 500" ನಾಡಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು! ಅಸಂದಿ ಗುಡ್ಡದಹ ಳ್ಳಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿಯ ದೇವಾಲಯವು ಈಗಲೂ ಇದೆ. ಆ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹಗಲು ದೀವಟಿಕೆ, ಮಕರತೋರಣ, ಶ್ವೇತಛತ್ರಿಗಳನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಂಗತಿ ಯನ್ನು ಶಾಸನ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. ಶಾಸನ ಪಂಚಲೋಹ ದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಮೂರು ಚಿಕ್ಕ ಫಲಕಗಳ ಮೇಲೆ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸನ ಮಡಚಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕದಂತಿದೆ. ಫಲ ಕಗಳು ಮುಂಭಾಗದ ಅಕ್ಷರಗಳು ದುಂಡಾಗಿದ್ದು ಹಿಂಭಾಗದಕ್ಷರಗಳು ಅಷ್ಟು ದುಂಡಾಗಿಲ್ಲ.

ಮೊದಲು ಎರಡು ಫಲಕಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊಯ್ಸಳ ದೊರೆ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಪರಾಕ್ರಮದ ವರ್ಣನೆಯಿದ್ದು ಅವನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ವಿಶೇಷ ಪದಗಳಿವೆ. ಶಾಸನ ಎರಡನೆಯ ಬಲ್ಲಾಳನ ಕಾಲದ ಶಾಸನವಾದರೂ ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮದ ವರ್ಣನೆಗಳಾಗಲೀ ಇಲ್ಲವೇ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಬಿರುದುಗ ಳಾಗಲೀ ಕಾಣದೇ ಇರುವುದು ಸೋಜಿಗ. ಶಾಸನದ

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ "ದಾನಮಾನ್ಯ ಬಲ್ಲಾಳ ದೇವರು ಶ್ರೀ" ಎಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಗಂಟೆಸರ್ಪಣಿ, ವಂಟಿ ಜಂಘು, ನೆಲ್ಲುಹುಲ್ಲುಬಾರಿ, ಎಂಬ ಪದಗಳು ಕುರುಬರ ದೇವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪದಗಳು. ಕುರುಬ ಜನಾಂಗದ ದೇವರ ಪೂಜಾರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ವಾಮಿ ಧರಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳು ಇವು. ಇಂಥ ಶಬ್ದಗಳ ಮಾಹಿತಿ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಎಲ್ಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಜಿರು ನಿಕಷ ಲಡಾಯಿ ನಿಶಾನು ಹುಕುಂ – ಎಂಬ ಪದಗಳು ಬಲ್ಲಾಳನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ತಲೆ ಎತ್ತುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆಗಲೇ ಮಲ್ಲಿಕಾಫರನ ಪ್ರವೇಶವಾದುದರಿಂದ ಈ ಪದಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಏನೇ ಆದರೂ ಶಾಸನದ ವಸ್ತು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಲಿಪಿಯ ಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದ ಇದೊಂದು ಕೂಟ ಶಾಸನವೇನೋ ಎನಿಸುತ್ತದೆ (?) ಈ ಶಾಸನವು ದಳವಾಯಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹಂಡೆ ಕುರುಬರು ಹಾಗೂ ವಜೀರ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ವಿಜಯ ನಗರದ ಕಾಲದವು ಎಂಬ ಮಾತು ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ. (ನೋಡಿ ಡಾ॥ ಚೆನ್ನಕ್ಕ ಎಲೆಗಾರ. "ಶೋಧನ ವ್ಯಾಸಂಗ" ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್–ಡಿಸೆಂಬರ್ 1990) ಆದರೆ ಉಪಲಬ್ಧವಾದ ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ದಳವಾಯಿಗಳೂ ಹಂಡೆಯವರು, ವಜೀರ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ಪ್ರಾಚೀನವಾದವುಗಳೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬಹುದು; ಈ ಶಾಸನ ನೈಜವಾದರೆ ದೊರೆತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಪವಾಡ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದು ಶಾಸನವಿದೆ. ಆ ಸಂಧಿಯ ಪರದೇಶಿ ಸಿದ್ಧ ಶಿವಯ್ಯನೆಂಬುವನು ಬಿಕ್ಷಾಟನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಜಯ ನಗರದ ರಾಜನನ್ನು (ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾಯಯ್ಯನವರು) ನಿಂಧಿಸಿದಾಗ ರಾಜನು ಅವನ್ನು ಕಾದ ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೂ, ಸುಡುವ ಸುಣ್ಣದಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಿದರೂ ಅವನು ಸಾಯದೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು ಅವನನ್ನು ಪವಾಡ ಪುರುಷನೆಂದು ಬಗೆದು ಮೆಚ್ಚಿ ಆಸಂಧಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಪಟ್ಟ ಚಿರಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿ ದಾನ ಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಛತ್ರಚಾಮರ, ಹಗಲು ದೀವಿಟಿಗೆ ಮಕರ ತೋರಣ ಹನುಮದ್ಧ್ವಜದ ಲಾಂಛನಗಳನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಂತೆಯ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ದುಡ್ಡು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ಕೊಡಿಸುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಇತ್ತುತಾನೆ. ಒಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಉಂಬಳಿಯಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ ಶೂರ ಹೀಗೆ ಪವಾಡ ಪುರುಷನ ಬಗ್ಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನಗಳಿರುವುದು ಕಡಿಮೆ ಎಂದೇ ನನ್ನ ಗ್ರಹಿಕೆ. ಇಂಥ ಪವಾಡ ಪುರುಷನ ಪ್ರಸ್ತುತ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ವಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಶಾಸನವಾಗಿದೆ.